

1. – 210 éve született Röck István János gépgyáros

Pesten, 1812. november 1-én született Röck István János (1812-1882) gépgyáros egy jómódú nagypolgári családban, édesapja Röck István (1775-1850) gyáros volt. 1840-ben átvette édesapja műhelyét, amely ezután kisebb gazdasági gépeket is gyártott. 1853-ban elkészítette az első kézi- és lóerejű cséplőgépet, majd 1857 végén nyomdaipari gépek gyártásával foglalkozott, 1859-ben pedig Shuttleworth angol gépgyáros jelenlétében sor került az első gőzcséplőgarnitúra próbaüzemére. Az 1860-as évek végén már túlnyomórészt gőzmalom-berendezéseket állítottak elő, 1894-től pedig gőzgépkazánok, hajógépek, kútfúró gépek, selyemgyári berendezések és dohánygyári gépek is szerepeltek az itt gyártott gépek sorában. Röck István meghonosította a hullámlemez fűtőcsöves kazánok gyártását, telepén pedig különböző munkaágakat egyesített: fém- és vasöntöde, kazánkovács-, vas- és faeszterga-, lakatos- és bádogos-, asztalos-, bognárműhelyt stb. Az ő gyáranak utódja volt a későbbi Április 4. Gépgyár.

4. – 150 éve született Demjén (Kirchlechner) Károly térképész

Mosonmagyaróváron, 1872. november 4-én született Demjén (Kirchlechner) Károly (1872-1961) magyar katonai térképész, aki évekig tereptant oktatott a tiszti akadémián. 1919-ben az Önálló Magyar Katonai Térképező Csoport, majd a kartográfiai osztály vezetője, 1926-27 között pedig a Magyar Királyi Honvéd Térképészeti Intézet parancsnoka volt. Demjén (Kirchlechner) Károly vezérezredesként vonult nyugdíjba. Nevéhez fűződik a magyar katonai térképészet napja, ugyanis Kirchlechner Károly alezredes vezetésével 1919. február 4-én alakult meg az Önálló Magyar Katonai Térképészeti Csoport. A jeles napot minden évben megünnepeli a Magyar Honvédség. (Bővebb infó: Az egykori Osztrák-Magyar Monarchia 1918-ban történt összeomlása előtt, önálló magyar térképészet nem jöhetett létre. A felméréseket a bécsi Katonai Földrajzi Intézet végezte. A kiegyezés után ugyan voltak önálló törekvések, de ezek inkább polgári vonatkozásúak voltak, és csak kis részben valósultak meg. Az összeomlást követően az országnak, mint önálló államnak létre kellett hoznia mindazokat az intézeteket, amelyek a kettős monarchiában közös intézményként szerepeltek. Ilyen közös intézet volt korának egyik legkiválóbb intézete a K. und K. Militärgeographisches Institut is. A bécsi intézet anyagát felosztották az utódállamok között. Magyarország a területet érintő nyomólemezeket és térképeket kapta meg, ezenkívül elavult nyomógépeket, és régi fajtájú mérőműszereket. A háború még jóformán be sem fejeződött, amikor dr. Kogutowicz Károly egyetemi tanár már az önálló magyar térképezésre gondol. Támogatóival – Hajts Lajos tábornokkal, aki később a magyar Állami Térképészeti Intézet első vezetője, és Kirchlechner Károly tábornokkal – együttesen tervezetet terjesztettek elő a honvédelmi minisztériumba az „Állami Térképíró és Földleíró Intézet” felállítására érdekében. A memorandumot a honvédelmi minisztérium 1919 februárjában elfogadta és megalakította saját hatáskörében az Állami Térképező Csoportot.)

8. – 90 éve született Csom Gyula mérnök, fizikus

Kisapátiban, 1932. november 8-án született Csom Gyula (1932-2021) gépészmérnök, fizikus. 1958-ban szerzett gépészmérnöki diplomát a BME-n, 1990 óta a műszaki tudományok doktora. 1967-től vezette az egyetemi tanreaktor tervezését és kivitelezését. 1973-tól 1993-ig a BME Nukleáris Technikai Intézet igazgatója volt, úttörő szerepet játszott a hazai atomenergiái oktatás elindításában. Munkásságának fő területei az atomerőművek üzemeltetésével és biztonságával kapcsolatos kérdések voltak. Atomerőművek üzemtana című tankönyvsorozata a rá jellemző igényességgel megírt korszerű, ma is jól használható munka. Széleskörű, magabiztos szakmai tudása, közvetlensége méltán váltotta ki kollégái és tanítványai megbecsülését. 1998-ban Széchenyi-díjjal tüntették ki.

10. – 230 éve született Holecz András mérnök

Szerencsen, 1792. november 10-én született Holecz András mérnök. Műszaki tanulmányait 1816-ban fejezte be. Részt vett a Huszár Mátyás által vezetett Tisza-Körös-Hortobágy vízrajzi felmérési munkákban. 1829-ben Borsod vármegye mérnökeként készítette el – vízrajzi adatokban igen gazdag – összefoglaló beszámolóját a Tisza folyó Burától Tokajig végrehajtott szintezéséről, és a folyószakasz térképezéséről. A későbbiekben tervet készített a Hortobágy és a Tisza kapcsolatának elgátolására.

10. – Létesítménygazdálkodási konferencia

Budapesten, a november 10-én rendezik a Magyar Létesítménygazdálkodási Konferenciát, melynek angol rövidítés: HFMC, azaz Hungarian Facility Management Conference. Idén is hibrid formában rendezik, így lehetséges a helyszíni és az online részvétel is. Az elmúlt tizenöt évben a létesítménygazdálkodás elméleti háttere és gyakorlata is alaposan átalakult, sokat fejlődött. Bővebb info: fmkonferencia.hu

10. – Tiszaújvárosi InfoShow kiállítás és konferencia

A Magyar Elektrotechnikai Egyesület és az Elektromos-ipari Magánvállalkozók Országos Szövetsége a „Biztonságos villanszerelés, okos megoldásokkal” címmel Tiszaújvárosban rendez konferenciát. Elsőkézből értesülhetnek az érdeklődő szakemberek az aktuális szabályozásokról, trendekről és kipróbálhatják a legújabb technikai, technológiai megoldásokat. Bővebb info: www.infoshow.hu

11. – 210 éve született Pettkó János mérnök

Felsődrétomán, 1812. november 11-én született Pettkó János (1812-1890) bányamérnök, akadémikus. A selmecebányai bányászati akadémián szerzett mérnöki oklevelet 1839-ben, majd Bécsben folytatta tanulmányait. 1843-ban helyettes tanárnak, 1847-ben r. tanárnak nevezték ki a selmecebányai akadémián a mineralógiai, geológiai és paleontológiai tanszékre. Ő volt az 1843-ban létesített tanszék első tanára. Munkássága elsősorban Selmecebánya, Körmöcbánya és környéke földtani viszonyainak vizsgálatára és földtani feltérképezésére terjedt ki. Jelentős a Magyarhoni Földtani Társulat megbízásából 1852-ben a Morva folyóval határos részről Jelentés Magyarországnak March folyóval határos részéről munkája, mely 1856-ban jelent meg. Ez a tanulmány később a Böckh Hugó geológus által 1913-ban megkezdett sikeres egbelli kőolajkutatás földtani megalapozását is szolgálta. Elnöke volt a Selmeci Akadémiai Magyar Olvasó-társaságnak, és vezetésével állították össze az akadémia hallgatói 1845-ben az első magyar-német bányászati szótárt, Bányászati szófüzér címmel.

14. – Energiapolitikai eszmecsere

Az Energiapolitika 2000 Társulat a hazai energiapolitika aktuális kérdéseinek megvitatására havi rendszerességgel Budapesten tartja az Energiapolitikai Hétfő Esték című előadás-sorozatát. November 14-én a 17-19 óra közötti előadás témaköre: mennyire zöld az elektromos autó? Előadó: Hanula Barna. Bővebb infó: enpol2000.hu

17. – 120 éve született Wigner Jenő mérnök-fizikus

Budapesten, 1902. november 17-én született Wigner Jenő Pál (1902-1995) vegyészmérnök, fizikus, a világ első reaktormérnöke. A budapesti Fasori Evangélikus Gimnázium tanulója volt. 1925-ben doktorált kémiából a berlini Technische Hochschulén, ezt követően több német egyetemen, majd 1928-30-ig a Technische Hochschulén tanított. 1930-ban az USA-ba hívták és ettől fogva Princetonban dolgozott, néhány rövid időszakot leszámítva. Egy évvel a neutron felfedezése után, 1933-ban írt tanulmányában megmutatta, hogy a neutronok és a protonok között ható erőnek nagyon rövid hatótávolságúnak kell lennie. Kimutatta azt is, hogy a magerők függetlenek az elektromos töltéstől. 1963-ban Nobel-díjat kapott az atommagok és az elemi részek elmélete terén elért eredményeiért. 1978-ban kapta meg a fizika csoportelméleti alkalmazásaiért akkor első ízben kiosztott kitüntetést, amely halála óta már az ő nevét viseli (Wigner medal). Tanított a Princetoni Egyetemen, tanítványai közül többen kaptak Nobel-díjat.

19. – 120 éve született Hegyi József épületgépész

A Mezőörshöz tartozó Mindszentpusztán, 1902. november 19-én született Hegyi József (1902-1986) épületgépész, fémnyílászáró szerkezetek tervezője. A győri Czuczor Gergely Bencés Gimnáziumban érettségizett. Erdőmérnöki pályára készült, de az I. világháború után a budapesti Magyar Királyi Állami Felsőipariskolát (a Bánki Donát Műszaki Főiskola elődje) végezte el. 1923-ban a Haas és Somogyi Rt.-nél helyezkedett el, ahol rövidesen portáltervező lett. Közben elvégezte az iparművészeti iskolát is. 1927-től önálló munkakörben végezte a különleges munkákat, majd hamarosan az angyalföldi gyár főmérnöke lett és 1945-ig irányítottá a gyár munkáját. Pályáját az IPARTERV-nél, majd alapítóként a Típustervező Intézetnél folytatta. Nyugdíjba vonulása előtt utolsó munkája az első magyar függönyfalas magasház, a Kísérleti Orvostudományi Kutatóintézet szaktervezése volt 1962-63-ban. 40 évi aktív munkásságának eredményei: a régi Budapest majd minden portálja, az ország legjelentősebb ipari nagyüzemeinek acélablakai, kapui, majd modern alumínium nyílászárói. Szabadalmi közül kiemelkednek hermetika acélablak (1933) és az első magyar alumíniumablak (1949).

20. – 50 éves az új beremendi cementgyár

Beremend az 1900-as évek elején a bückeburgi Schaumburg-Lippe György német herceg uradalmához tartozott, neki köszönhetően a település a polgári fejlődés útjára lépett. A községben található kiváló minőségű mészkövet régóta bányászták és főként mészégetésre használták. Schaumburg-Lippe herceg e nyersanyagforrásra alapozva nyitotta meg 1909-ben új, modern mészüzemét, majd egy évvel később cementgyárát. A Beremendi Portlandcement- és Mészmű a vidék meghatározó ipari létesítményévé vált. Ebben az időben az ipari és a mezőgazdasági munkásság még nem vált el egymástól, a gyárban dolgozók egyben földművesek és napszámosok is voltak, akik a nyári betakarítási munkák idején, a földeken is

dolgoztak. A gyárban dolgozni azonban biztosabb megélhetést, társadalmi felemelkedést és nagyobb jólétet jelentett. A két világháborút követően az immáron államosított gyár az ötvenes évektől megindult a fejlődés útján. 1972-re felépült új cementgyár. Beremenden 1972. november 20-án az új cementgyárban megkezdődött a termelés. A jelenlegi Duna-Dráva Cement Kft. (DDC) a nagy hagyományokkal rendelkező Beremendi Cement- és Mészipari Rt. és a váci Dunai Cement- és Mészmű Kft. egyesülésével jött létre 1997-ben. A társaság 2,5 millió tonna cementgyártó kapacitásával meghatározó tényezője a hazai építőanyag-piacnak.

23. – 150 éve született Schimanek Emil mérnök

Budapesten, 1872. november 23-án született Schimanek Emil (1872-1955) Kossuth-díjas gépészmérnök, műegyetemi tanár. Egyetemi tanulmányait Budapesten végezte, majd Berlinben volt tanulmányúton. Hazatérve előbb a magyar fegyvergyár, majd a Ganz-gyár főmérnöke lett. 1900-ban a budapesti műegyetem rk., 1902-ben az I. gépszerkeztetani tanszék r. tanárává nevezték ki. 1923-ban az egyetemi rektora. Munkássága elsősorban a hőerőgépek, emelő- és hűtőgépek elméleti és szerkesztési kérdéseire terjedt ki. Találmányai közül a nevét viselő hatütemű Diesel-motor és karburátor a legismertebbek. Az iparral állandó kapcsolatot tartott, mint tanácsadó, szakértő és tervező (Bánhidai Erőmű, Mátravidéki Centrálé). Az első hazai hűtőház tervezője. Szakcikkei magyar és német folyóiratokban jelentek meg.

23. – EOQ MNB jubileumi rendezvénye

Az EOQ MNB Közhasznú Egyesület 1972-ben alakult, így idén 50 éves. Közgyűlési határozatuk szerint a jubileumi rendezvényre november 23-án kerül sor, amelyen széles körben a minőségügy mindenkori jelentőségére és különösen jelenlegi aktualitására kívánják felhívni a figyelmet. A program plenáris előadásokat, kerekasztal-beszélgetéseket, kitüntetések átadását, zenei kultur-programot és fogadást foglal magában. Bővebb infó: <https://eoq.hu>

28. - 140 éve született Garai Jenő mérnök

Szombathelyen, 1882. november 28-án született Garai Jenő (1882-1949) mérnök. A vegyészmérnöki oklevelét a budapesti Műegyetemen kapta. 1906-tól az Országos Kémiai Intézetben vegyész, 1909-től a borkémiai osztályon dolgozott. Mint kísérletügyi főigazgató halt meg. Behatóan foglalkozott a hazai borok összetételének vizsgálatával. Az országos borellenőrzés korszerűsítésében jelentős szerepe volt. Korszerűsítette a Malligand-rendszerű alkoholmeghatározó készüléket. Borászati kérdések mellett az ecetgyártás problémáival is foglalkozott.

28. – 120 éve született Kozma László mérnök

Miskolcon, 1902. november 28-án született Kozma László (1902-1938) Kossuth-díjas villamosmérnök, professzor, akadémikus, a távközlés és a számítástechnika elismert tudósa. A csehszlovákiai Brno német műszaki egyetemen 1930-ban kapott mérnöki diplomát. 1930-tól az antwerpeni Bell Telephone cég mérnöke volt, ahol több szabadalmat adott be. A szabadalmak között volt egy távszámolórendszer is, amelyen a számológépet, ill. az elektromágneses huzalmemóriákat bármilyen távolságból távgépírókon és telephálózaton keresztül lehetett elérni. 1945-1949 között a budapesti Standard gyár műszaki igazgatója volt. 1949-től a Budapesti Műszaki Egyetem tanára, a Villamosmérnöki Kar egyik alapítója volt. Az első

koncepció-s-perek egyikében, a Standard-perben először halálra, majd súlyos börtönbüntetésre ítélték, később 1955-ben rehabilitálták. 1958 végére megépítette az első működő jelfogós, programozható és digitális számítógépet hazánkban. 1960-1963 között a BME Villamosmérnöki Kar dékánja volt, az ő szakmai irányításával hajtották végre első oktatási reformot.

30. – 110 éve született Boros János fizikus

Békéscsabán, 1912. november 30-án született Boros János (1912-1991) kísérleti fizikus. Az egyetemi tanulmányait 1931-ben, Szegeden kezdte meg. 1941-ben Gyulai Zoltánnal együtt a kolozsvári fizikai intézetbe ment. 1942 októberétől 1944 májusáig a prágai Károly Egyetemen volt tanulmányúton. 1946-47-ben a műegyetem mérnöki és építészmérnöki karán a fizika tanszék teendőit, mint helyettes tanár látta el. Dékáni engedéllyel 1945-47-ben Szent-Györgyi Albert Nobel-díjas biokémikus professzor kutatásaiba is bekapcsolódik, lumineszcencia és fényelektromos vizsgálatokat végez fehérjéken. A fizikai tudomány kandidátusa fokozatot tudományos munkássága alapján 1952-ben kapta. A fizikus közéletben haláláig részt vett. 1988-ban a XXXI. Országos Középiskolai Fizikatanári Ankéton még vállalt műhelyvezetést.

Felhasznált irodalom:

- *MMK Történeti (Bizottság) Munkacsoport: Magyar mérnökök évfordulói 2022-ben*
Internet: mmk.hu/kamarai/historia
- *Évfordulóink a műszaki és természettudományokban*
MTESZ Tudomány- és Technikatörténeti Bizottsága sorozatának egyes kötetei
- *História – Tudósnaptár - Természettudósokhoz kapcsolódó évfordulók*
Internet: tudosnaptar.kfki.hu/historia
- Nagy Ferenc szerk.: *Magyar tudóslexikon A-tól Zs-ig*
1997. – BETTER – MTESZ – OMIKK
- Kenyeres Ágnes szerk.: *Magyar Életrajzi Lexikon I-IV.*
1967-1990. – Akadémiai Kiadó
- Fejér László szerk.: *Vizeink krónikája*
2001. VMLK Budapest
- *Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala és jogelőd Magyar Szabadalmi Hivatal kiadványai*
Internet: sztnh.gov.hu
- *Millenáris Tudástár: „Álmok Álmodói 20” kiállítás digitalizált dokumentumai*
Internet: tudastar.almokalmodoi.hu
- *Mérnöki évfordulók, emlénapok és programok - 2014. január 1-től havi bontásban*
Internet: mmk.hu/kamarai/historia
- *Egyéb életrajzi és műszaki források*

Készítette: Sipos László József villamosmérnök, minőségügyi szakmérnök
Magyar Mérnöki Kamara (MMK) Történeti (Bizottság) Munkacsoport tagja